

Astudiaeth Achos Prosiect Arddangos

Teitl y prosiect: Disodli hen oleuadau â Deodau Allyrru Golau (goleuadau LED) yn ystâd adeiladau Cyfoeth Naturiol Cymru

Disgrifiad

Mae ystâd adeiladau Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) yn cynnwys swyddfeydd, gweithdai, storfeydd a chanolfannau ymwelwyr ac mae'n defnyddio tua 3 miliwn kWh o drydan y flwyddyn. Mae archwiliadau ynni'n nodi bod goleuadau'n cyfrif am 30% ar gyfartaledd o ddefnydd trydan yn swyddfeydd CNC. Gall goleuadau LED leihau'r defnydd o drydan, ac felly allyriadau nwyon tŷ gwydr cysylltiedig, o hyd at 70% (yr Ymddiriedolaeth Garbon, 2017). Mae gan oleuadau LED fywyd economaidd hir ac yn gofyn am lawer llai o waith cynnal a chadw na thiwbiau traddodiadol, felly gellir gwneud arbedion cynnal a chadw ar ben yr arbedion ynni disgwylidig. Y goleuadau mwyaf cyffredin ar hyn o bryd ar draws adeiladau CNC a aseswyd oedd lampau fflwroleuol T8. Roedd ffitiadau golau mewnol presennol eraill yn cynnwys tiwbiau fflwroleuol T5, lampau fflwroleuol 2D, goleuadau halogen, a nifer fach o lampau fflwroleuol cryno. Er mwyn gostwng allyriadau a chostau gweithredu CNC sy'n gysylltiedig â thrydan, sicrhodd timau System Reoli Amgylcheddol a Chyfleusterau CNC gyllid Buddsoddi i Arbed gan Lywodraeth Cymru i osod goleuadau LED mewn 13 adeilad. Cynhaliwyd y gwaith gosod rhwng mis Mehefin a mis Rhagfyr 2017 a bydd yn arbed 149,338 kWh o drydan amcangyfrifedig bob blwyddyn.

Dull

Yn 2016/17, trefnodd y tîm System Reoli Amgylcheddol i 15 o adeiladau CNC gael eu hasesu ar gyfer cyfleoedd arbed ynni gan yr Ymddiriedolaeth Garbon, trwy wasanaeth cymorth Cymru Effeithlon Llywodraeth Cymru (mae'r gwasanaeth hwn bellach wedi dod i ben). Cafodd yr is-set hon o 15 adeilad flaenoriaeth am iddynt gael eu hystyried yn ddiogel yn yr hirdymor fel rhan o adolygiad llety parhaus CNC.

Ar gyfer yr holl adeiladau a aseswyd, argymhellwyd i'r goleuadau presennol gael eu disodli â goleuadau LED fel mesur arbed ynni a chostau. Gwnaeth y timau System Reoli Amgylcheddol a Chyfleusterau gais ar gyfer cost y gosodiadau hyn i Gronfa Twf Gwyrdd Buddsoddi i Arbed Llywodraeth Cymru. Mae'r gronfa Buddsoddi i Arbed yn cefnogi prosiectau effeithlonrwydd ynni o fewn sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus trwy gyllid ad-daladwy, di-log.

Sicrhawyd arian Buddsoddi i Arbed yn 2016/17, ac mae peth o'r arian hwn wedi cael ei gario drosodd i 2017/18.

Gofynnwyd am gontractwr profiadol trwy dendr agored, i asesu ymhellach a chadarnhau'r potensial ar gyfer goleuadau LED, cyn eu cyflenwi a'u gosod. Roedd manyleb y contract yn ei gwneud yn ofynnol gosod y goleuadau mwyaf cost-effeithiol ar bob safle, p'un a oedd hyn yn golygu disodli neu ôl-osod goleuadau presennol neu'n gosod dewis arall. Ystyriwyd bod gan y gosodiadau ychydig iawn o ofynion cynnal a chadw, felly nid oedd angen trosglwyddo cyfrifoldeb i gontractwr cynnal a chadw adeiladau CNC.

Parhaodd y broses dendro am gontractwr, hyd at ei benodi a gosod y goleuadau LED o fis Ebrill i fis Rhagfyr 2017.

Gosodwyd 43.6 kW o oleuadau LED ar draws 13 o safleoedd

Arbedion trydan disgwylidig: 149,338 kWh / y flwyddyn

Allyriadau a osgoir: 67.5 tCO₂e / y flwyddyn

Cyfanswm cost y prosiect: £108,300 heb gynnwys TAW

Cyfle arbed carbon sefydledig

Staff a gymerodd ran

Tîm System Reoli Amgylcheddol CNC
Tîm Cyfleusterau a Chyfleusterau Technegol CNC

Astudiaeth Achos Prosiect Arddangos

Canlyniadau

Cafodd y goleuadau presennol mewn 13 o swyddfydd eu disodli â goleuadau LED. Cynhaliwyd y gwaith gosod rhwng mis Mehefin a mis Rhagfyr 2017. Rhoddir meintiau gosod, costau gwirioneddol ac arbedion blynyddol amcangyfrifedig fesul swyddfa isod:

Swyddfa	Cyfanswm maint y gosodiad (kW)	Cost y gosodiad (£) ¹	Arbedion blynyddol a ragwelir ²		
			Trydan (kWh)	Allyriadau nwyon tŷ gwydr (tCO ₂ e)	Cost (£)
Llanymddyfri	2.7	3,537	9,093	4.2	1,091
Resolfen	2.3	4,509	7,648	2.9	920
Cross Hands	4.0	7,436	13,200	6.2	1,579
Llanddinol	1.1	1,532	4,782	2.2	558
Llanbedr Pont Steffan	0.8	1,196	2,259	1.0	230
Trefynwy	3.9	5,550	12,794	5.9	1,841
Pye Corner	1.7	3,935	5,731	2.7	997
Gwydyr Uchaf	2.1	3,103	8,158	3.8	830
Deorfa Cynrig	0.4	912	829	0.4	77
Clawdd Newydd	1.0	1,569	3,681	1.7	369
Hwlfordd	4.7	6,522	17,298	7.1	1,730
Y Trallwng	2.2	4,777	7,710	3.6	914
Bangor	16.9	63,724	56,154	26.0	6,738
Cyfansymiau	43.6	108,300	149,338	67.5	17,874

¹Mae'r prisiau'n cynnwys yr holl gydrannau a'r llafur ond nid ydynt yn cynnwys TAW.

²Darperir arbedion blynyddol rhagweledig mewn asesiadau ynni adeiladau a gynhaliwyd ar gyfer Cyfoeth Naturiol Cymru gan yr Ymddiriedolaeth Garbon, ac maent wedi cael eu mwyhau/lleihau'n gymesur o faint y gosodiad a ragwelwyd i faint gwirioneddol y gosodiad.

Mae gan y goleuadau LED oes ddisgwyliedig o 20 mlynedd a bydd arbedion cost a charbon yn cronni dros y cyfnod hwn. Amcangyfrifir bod cyfnod ad-dalu cyfartalog y ffitiadau golau LED sydd wedi'u gosod yn 5.1 blynedd, a bydd yr arian o gronfa Buddsoddi i Arbed yn cael ei ad-dalu yn ystod y cyfnod hwn.

Ni chafodd gosodiadau mewn dwy swyddfa eu datblygu gan fod dyfodol yr adeiladau hyn yn cael ei ail-werthuso o dan adolygiad llety CNC.

Astudiaeth Achos Prosiect Arddangos

Buddion ehangach

Ochr yn ochr ag arbedion allyriadau, bydd y goleuadau LED hefyd yn lleihau costau gweithredu blynyddol CNC ac yn darparu arbedion cynnal a chadw. Yn ôl pob sôn, mae goleuadau LED yn lleihau llewyrch, fflachio a straen llygad o'u cymharu â goleuadau fflwroleuol, gan wella amgylchedd y gwaith ar gyfer y staff.

Fel yn achos pob mesur sy'n lleihau'r galw am drydan, bydd hylosgi llai o danwydd ffosil yn darparu buddion ansawdd aer, gan gyfrannu at nod Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol o gael Cymru iachach.

Dysgu

Derbyniodd gosodiadau goleuadau LED mewn swyddfeydd ymateb cymysg gan y staff. Roedd llawer yn teimlo bod y goleuadau LED oedd wedi cael eu gosod yn union uwchben eu desgiau yn rhy lachar a gwnaethant gwyno'n ddiweddarach am y lefel goleuo. Roedd hyn yn creu agwedd negyddol tuag at y gosodiadau mewn rhai swyddfeydd, a chodwyd pryderon bod y goleuadau yn achosi cur pen. Mae nifer o bethau i'w dysgu wedi codi o hyn:

- Mae ymgysylltiad cynnar â staff i'w hysbysu am y newid yn y goleuadau yn hanfodol. Dylai hyn gynnwys cyfathrebu cadarnhaol ynghylch y buddiannau disgwylidig megis lleihad mewn llewyrch a fflachio. Cafodd y goleuadau LED fwy o groeso yn y safleoedd lle'r oedd y staff wedi'u hysbysu'n well am y newidiadau.
- Dylai goleuadau LED gael eu treialu cyn eu gosod yn llawn er mwyn sicrhau bod disgleirdeb a thymheredd lliw'r golau a gynhyrchir yn addas ar gyfer amgylchedd y gosodiad.
- Roedd pennu lleoliad a chyfeiriadedd goleuadau mewn swyddfeydd cynllun agored mawr yn heriol o ystyried yr angen i sicrhau bod gosodiadau yn sensitif i Gyfarpar Sgrin Arddangos y staff a gofynion iechyd lle bo modd. Bydd darparu nifer fwy o switsys i roi rheolaeth dros oleuadau ar lefel unigol neu ardal swyddfa yn cynyddu cysur y staff ac yn arwain at ymateb mwy cadarnhaol i oleuadau LED.
- Cafodd ymateb gwell gan staff i oleuadau LED mewn ardaloedd cymunedol nag i oleuadau uwchben gweithfannau unigol.

Ni ddylid tanbriso'r amser sydd ei angen i gynllunio rhaglen o osodiadau goleuadau LED – cawsom gyllid yn 2016/17 a'i wario yn y flwyddyn ariannol ganlynol. Efallai y bydd y gallu i fod yn hyblyg ynghylch amseroedd gosod yn cynyddu'r nifer o geisiadau a dderbynnir am y gwaith.

Tystiolaeth a gwybodaeth

Yr Ymddiriedolaeth Garbon (2017), Lighting: Bright ideas for efficient illumination

<https://www.carbontrust.com/resources/guides/energy-efficiency/lighting/>

Yr Ymddiriedolaeth Garbon (2012), How to implement LED lighting (CTL164)

https://www.carbontrust.com/media/31638/ctl164_how_to_implement_led_lighting.pdf

Astudiaeth Achos Prosiect Arddangos

Ffotograffau o oleuadau LED a osodwyd yn ein swyddfa ym Mangor

